

Slovansko slovstvo.

Novi „Rječnik hrvatski ili srpski“ — in okrožnica biskupa
J. dr. Strossmajerja duhovščini hrvatski.

Jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti izdala je 1. zvezek slovarja (rječnika), ki ga vredeuje in izdeluje slavnoznanec Jurij Daničić. Ves navdušen izvrstnosti tega dela prijel je preuzvišeni biskup Strossmajer za pero in 15. dne u. m. razposlal okrožnico duhovnikom hrvatskim, v kateri jim živo priporoča čitati ta akademični slovar, pa ga tudi priporočati narodu, da po njem lika svoj govor. Al preblagi mecen zopet ni s to okrožnico stopil med narod svoj s samo besedo, temveč položil je krasen dar na oltar domovini, kakor sijajno svedoči omenjena okrožnica, ki jo je „Obzor“ prinesel v svojem 225. listu, po katerem svojim čitateljem objavimo nekoliko odlomkov.

Evo jih!

„Jugoslavenska akademija znanosti i umetnosti“ — piše preuzvišeni biskup — počela izdajati „Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika“. Prvi zvezek tega slovarja je uže zagledal božji dan. Ta slovar je osnovan po vzoru onega, katerega sta učenemu svetu preskrbela brata Grimma. Ni mi mogoče povedati, kako sem se razveselil o pregledu tega prvega zvezka. Ako se bode ta slovar tako dovršil, kakor se je pričel, ostane vekovit spomenik naše narodne cene in slave, ter ob enem živ svedok obilnosti in lepote, s katero je naš jezik obdarjen. To se zgodi, ako Bog dá in nam živi naš vrlji Gjurjo Daničić še kacih deset ali dvadeset let. Oni hvaljeni slovar pripravlja in ureja, vse pak, kar on govori in piše, je čisto zlato, pravi biser in drago kamenje; delovnost ter neutrudljivost njegova mora se primerjati delavnosti in neutrudljivosti bučele in mravlje.

Naša akademija je proizvela uže premnoga krasna dela, s katerimi si je zaslužila lepo ime v narodu našem in med tujci. Al, da bi doslé ne bila storila ničesar družega, uže za to jej gre vekovita zahvala našega naroda, ker je ta svoj slovar tako osnovala, in posebno še, ako se jej s pomočjo dežele in vsega naroda posreči, to delo tako dokončati, kakor je osnovano.

Vredna je zatorej naša akademija in zaslučuje, da jo v najnovejšem nje podvzetji podpira vsakdo, v čegar prsih bije domoljubno srce, izlasti pa mi duhovniki, katerim ima na srci ležati narodni jezik, po sveti veri največji božji dar. Zato vam, preljubi bratje, ta slovar toplo priporočam. Jaz sam, če tudi sicer dosta obložen z bremenom, odločil sem za ta slovar, dokler traja izdajanje, na pomoč dati tisoč forintov vsako leto. Želim pak in določujem, da se ta slovar nahaja v vsaki fari za farno knjižnico. Ta slovar ima biti živa slika in vzgled, kako je naš narod od nekdanj svoje misli in čuvstva izražal, kako svojega uma potrebam zadostoval, kako se dušno razvijal od pamtiveka in v kakošni sreči in nesreči je živel. V tem slovarju ima skoraj vsaka beseda svojo zgodovino, mnogokrat trajajočo po vse veke.

Skoraj v vseh narodih so duhovniki najprvi in najbližji čuvarji čistega in vzornega jezika. Sv. Ivanu Zlatoustu in sv. Vaziliju se je mnogo zahvaliti, da je bil jezik Homerjev in Platonov po notranjem raztvorjenji, kateremu je nekoč propal, na iztoku sijajno zopet oživel. Koliko niso vzornosti in lepote francoskega jezika, kateri je dosegel prvenstvo med naobraženimi jeziki, pripomogli Pascal, Bossuet, Bourdaloue, Massillon. A tudi pri nas, pogledite samo nekoliko v ta zvezek slovarja, je bogoslovna književnost minolih vekov jeden obilnejših izvorov za poznavanje našega jezika.

Mi duhovniki, občujoči vsak dan z narodom in zajedajoči iz čistega potoka narodne besede in narodni govor, imamo še posebno čuvati jezik od onih pregreškov in nepravilnosti, v katere ga pehá večkrat slovstvo pod vplivom tuje prosvete, kajti sicer naš narod, slušajoč takov govor na svetem mestu, ne more ga razumevati. S tem, bratje! pa ne opominjam samo vas, nego tudi samega sebe. V akademičnem slovarju pak nahajamo obilico primer iz čistega narodnega in književnega jezika, iz katerih se bomo naučili, kako nam je izražati misli in čuvstva, da se prijemljejo uma in srca naših slušateljev. Zaradi tega vam to krasno delo še jedenkrat toplo priporočam.“

Koledar za leto 1881., —

Slovenske večernice (zvezek 35.), —

Naše škodljive živali v podobi in besedi, —

Občna zgodovina za slovensko ljudstvo, spisuje prof.

J. Starè, —

Slovenski Goffine (3. snopič), spisuje dekan L.

Ferčnik, —

Filotea, poslovenil Fr. Rup, —

so naslovi šesterim lepim in koristnim, podučnim in zabavnim knjigam, ki jih je društvo sv. Mohorja v Celovci ravnokar na svitlo dalo.

* *Kres* — je naslov leposlovnemu in znanstvenemu listu, ki ima ob novem letu izhajati v zalogi tiskarnice družbe sv. Mohorja v Celovci in kateremu na čelu stojita gospoda prof. dr. Krek in Davorin Trstenjak, urednik pa mu bode dr. Jak. Sket, gimn. profesor v Celovci. — Uredništvo v „pozivu“ na naročbo razlaga načrt novemu časniku tako le:

„Kres“ bi izhajal v prijazni obleki in obliki v mesečnih zvezkih na 3—4 pôlah začetkom vsakega meseca počenši od novega leta 1881.; veljal bi 4 gold. na leto, in se tudi lahko po zvezkih v knjigarnah kupoval.

V svojem prvem oddelku bi „Kres“ donášal leposlovnne stvari: pesni, kratke romane, novele, povesti, humoreske — izvirne ali tudi v prevodu iz slovanskih in drugih jezikov; narodne pesni, pravljice, pregovore, navade in šege, sploh narodno blago; potopise, popise slovenske zemlje in ljudstva itd., —

v drugem pa znanstvene spise s posebnim ozirom na slovenski in slovanski svet: iz povestnice, starinstva in bajeslovja; iz prirodno- in jezikoslovstva; iz slovstvene in kulturne povestnice Slovencev in slovanskih narodov sploh.

Nazadnje sledí slovstveni pregled slovenskih in slovanskih proizvodov, katerega bode preskrboval profesor dr. Krek, in ki ima posredovati med Slovenci in drugimi Slovani.

Večkrat se bodo tudi objavljali času primerni dopisi, ki nam dokazujejo kulturno stališče in slovstveno življenje po raznih krajih slovenskih.

To je na kratko načrt novemu listu, ki naj postane središče vsega slovenskega razumništva.“

* *Lepoznanski list* prične ob novem letu tudi v Ljubljani izhajati. Izdajali ga bodo prof. Levec, Janko Krsnik, dr. Tavčar in Josip Jurčič.

Nekaterih današnjih narodov ženitovanjski
običaji.

IV.

Laponci.

Švedski Lapon si izbere nevesto, ter gre sè svojim očetom in s katerim svojih prijateljev vred pohodit svoje

bodoče soproge roditelje, pa precej veliko posodo rakije nese sè seboj. Ko pridejo do hiše, snubca stopita va njo, mladenič pa ostane zunaj in seka drva, ali pa se poloti kakega družega, svojemu bodočemu tastu ljubega dela.

Dečakov oče napije dekličevemu očetu, in kedar pije, vselej ga pozdravi: čestiti oče, véliki oče, najviši oče! Če sta snubca očetu draga, mladenča pokličejo v hišo, in ta začne razgovarjati se z dekličem. Napósled potegne izza svoje obleke na prsih nekoliko koscev kuhane mesa in ponudi ga svoji bodoči pomočnici. Deva mu odkima, da neče vzeti mesa, a migne mu, naj vènkaj odide z njo. Mladenič jej zopet ponudi meso — in ponudi, deklič pa ga vzame napósled.

Sedaj mladenič deklico poprosi, ali bi smel prenočiti v očetovi hiši. Če devi ni po godu le ta prošnja, spusti dar na tla; to je znamenje, da nikoli ne bode njegova pomočnica; če pa je draga jej dečakova prošnja, pridrži meso — in mladenič je srečen.

Mnogo truda zahteva odlok, kedaj bode svatba. Nevestin oče odlaga in odlaga svatbo, dokler je le mogoče; ženin nikoli ne pohodi njega in njegove hčere, da bi ne prinesel ali tobaka, ali pa rakije, ki vrlo ugaja grlu, navadi in potrebi bodočega tasta. Marsikatero neveste oča nekoliko let zaročenca zadržuje, da sama ne znata, kaj in kako bode. Zatega del ženin pohaja in pohaja nevestinega očeta hišo, in če je ta daleč kje, vozi se na sanéh na dom svoje zaročenke in popeva ženitovanjske pesmi, kinimajo ni potrebne zvučnosti, niti napeva. Kedar pa vendar-le pokne svatbeni dan, zberó se v hiši nevestinega očeta sorodniki, ki vse ženin nadarí po stanu in po vrednosti. Ženitovanjci se zvrsté v slavnosten sprevod in v tem sprevodu ideta ženin in nevesta v svojo bogomoljo. Sprovodu načeljuje ženin, za ženinom pa idejo vsi moški. Za to moško vrstjo stopa nevesta, spremljate jo dve sorodnici, ki čapki ponižno nesete vsaka pod svojo pazuo. Za nevesto in za spremnicama korakajo žene in dekliči.

Da si je nevesta Laponka vsa vesela, vendar navada, poslušnost zahteva, da pošteno odgojena zaročenka ne kaže svojega veselja o tej slavnosti. Velika žalost temni nje obličje, v tla obrnjene oči pričajo boleost in trudnost, ker zapušča očetov dom.

V bogomolji ženin in nevesta stopita pred oltar. Duhovnik nevesto popraša, ali hoče pozakoniti se sè svojim ženinom, a zaročenka ne odgovorí ničesar. Sorodniki jo priganjajo, naj odgovorí, nevesta pa le molčí in molčí. Ko sorodniki več ne znajo, kako bi nevesto srčili dalje, odgovorí: da, a tiho tako, da duhovnik jedva zna, kaj je izgovorila. Pa čim teže nevesto prisilijo, da reče: da, tim čistejša je nevestina sramožljivost, menijo Laponje, zato vse hvali in slavi nje nrvnost in čistost.

Kedar ženitovanjci pridejo iz svoje cerkve, sedejo okrog svatovske mize. Pojedina je do céla podobna „pikniku“, kajti vsak svat sè seboj prinese mesa, rakije, kar je vsega užitka užitek o Laponski ženitbi.

Če je svatov toliko, da nimajo vsi potrebnega prostora v hiši, najmlajši ženitovanjci zlezejo na streho, raz streho spuščajo vrv, na vrv pa postrežniki in postrežnice privezujejo, česar potrebujejo mladi gostje, ki jelo in pilo na vrvi dvigajo k sebi na streho.

Izmed svatov kedo ureduje vse, ta navzočnik gostom razdaje pijačo in jed.

Poročenca morata po svatbi še leto dni služiti nevestinega očeta, ali vendar zet, dokler služi, smé, če hoče, preskrbeti vse malenkosti, ki jih zahteva samosvojno gospodarstvo in sè seboj vzeti — vse, kar mu je pri rokah.

Imoviti očetje svojim hčeram, ko zapuščajo dom, dajejo po dve sto sobov (Rennthier), soprogu pa vsa-

kemu takih bogatih hčeri vsi sorodniki dajo štirikrat, petkrat toliko, kolikor jim je sam podaril o svatbi.

Ruski Laponci pa o svatbah nimajo toliko običajev. Njih svatje se zbirajo pod streho ženinovega očeta. O takovih prilikah rabijo jeklo in kremen: s kremenom bijejo ob jeklo, z jeklom ob kremen, da kar iskre šorkajo na okrog. Kremen, pravijo, ima ognjeno moč v sebi, ta ogenj pa se ne prikaže, dokler ga jeklo ne probudí.

Mnogovrstne novice.

* *Nenavadno prijetno, ne premrzlo zimo* prerokujejo gozdnarji in kmetje, opiraje se na večletne skušnje o rastlinstvu in živalstvu. Rése (rsje) veljajo kmetom za gotove prerokinje prihodnje zime, posebno jesenska résa (erica vulgaris, spätblühendes Haidekraut). Ko je lansko jesen résa na svojih kozuljičah skozi in skozi nastavila prav močne cvetlične popke, je teh popkov letos komaj do srede kozuljič videti; to — pravijo — pa pomeni, da zima ne bo mrzla. Tudi čebele prerokujejo prijetno zimo, kajti one letos v pozni jeseni delajo vosek in jih je večkrat še videti zunaj panjov, — kaj tacega pa se ne zapazi pred ostrimi zimami, kakoršna je bila lanska. — Tako piše „Politik“ iz Českega. Se je li to tudi drugod opazilo na réсах in pri čebelah?

Nove bankovce bode vlada izdala v prihodnjem letu. Stroški novih bankovcev so za celo cesarstvo (Avstrijo in Ogersko) prevdarjeni na 505.000 gold., od teh odpade na Ogersko) 151.000 gold. Vsakoletna potrebščina petdesetakov znaša 1 milijon in 800.000 gold., petakov 14 milijonov, bankovcev po 1 goldinarji pa 60 milijonov. Stroški narejanja bankovcev za tisk, papir itd. znašajo za 1 petdesetak 2 krajc., za 1 petak $\frac{7}{10}$ krajc., za 1 goldinar pa $\frac{4}{10}$ krajc. Pri navadni porabi bi znašali vsi stroški 374.000 gold.; ker se bodo pa prihodnje leto novi bankovci z dvojnim tiskom na najboljem papirji izdajali, zato bodo stroški več znašali.

Naši dopisi.

Iz Ogerskega 1. okt. (*Troje domoljubnih nasvetov mojim rojakom Slovencem.*) Po blizo trimesečnem potovanju po gornji Italiji, Švajci, južni Nemčiji itd. vrnil sem se zopet na Ogersko, svoje začasno stanovišče. Na poti iz Nemčije vstavil sem se bil v Marijanskih kopelih na Českem dalje časa, kjer sem se z različnimi odličnimi osobami srečal in o različnih zadevah pogovarjal, o čemur bi rad „Novicam“ nekaj poročal. Z enim teh móž, imenitnim gospodom, sva se posebno veliko menila o naših slovenskih zadevah; ta mož je Avstrijan z dušo in telom, ki želi le mogočno Avstrijo, pa pravično vsem narodom, toraj tudi nam Slovencem, a želi, da bi tudi mi proti nemškim liberalcem in italijanskim kričačem na konservativni način demonstrativno našo avstrijsko lojalnost razodevali. V ta cilj mi je sledeče priporočal:

Prvič naj bi se veteranske družbe po Kranjskem, Goriškem, Primorskem itd. kar mogoče množile in tako pomnoževale, da k njim ne pristopajo samo dosluženi vojaki, temuč tudi vojaki na odpustu. Vsi ti dosluženi in nedosluženi veterani naj bi se v patriotičnem duhu tako vadili, da bi ob času kakošne vojske ali nevarnosti lahko brž domačo stražo ali brambo opravljati mogli. Tako bi veteranska društva ne bila samo za parade o posebnih svečanostih, temveč tudi domovini naši na korist ob času kake sile.